Hallintojohtaja Terhi Wainio-Biese 8.11.2022 SYKE/2022/2123

Eduskunnan talousvaliokunta

Viite: Lausuntopyyntö 28.10.2022

Asiantuntijalausuntopyyntö; HE 147/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Suomen ympäristökeskuksen kirjallinen asiantuntijalausunto

Suomen ympäristökeskus (SYKE) kiittää mahdollisuudesta lausua talousvaliokunnalle ja haluaa asiantuntijalausuntonaan tuoda esille seuraavaa:

HE 147/2022vp tarkoituksena on panna täytäntöön ilmoittajansuojelua koskeva EU-direktiivi Suomen lainsäädäntöön. Kokonaisuutena ilmoittajansuojelua koskeva lainsäädännön tavoitteet ovat kannatettavia ja sen voimaantulo todennäköisesti parantaa luonnollisten henkilöiden mahdollisuuksia nostaa esille epäkohtia esim. valtionhallinnossa, joita he mahdollisesti havaitsevat omien työtehtävien yhteydessä. Lain voimaantulo todennäköisesti lisää hallinnollista työtä, kun epäkohtia lähdetään selvittämään.

SYKEn kohdalla ilmoittajansuojelua koskeva lainsäädäntö koskisi yleisesti hyvän hallinnon periaatteiden noudattamista, mutta erityisesti SYKEn viranomaistehtäviä, joita ovat mm. erikseen lainsäädännössä SYKElle säädetyt tietyt markkinavalvontatehtävät, että ympäristörikkomuksiin, erityisesti kansainvälisiin jätesiirtoihin liittyvät tehtävät sekä luonnonvaraisten kasvien ja eläinten suojelemisesta niiden kauppaa sääntelemällä annetussa neuvoston asetuksessa tarkoitettujen lupien ja todistusten myöntämistä koskevat asiat (ns. CITES-asiat). Edellä mainituissa tehtävissä SYKE toimii yleensä lupa- ja valvontaviranomaisena. Ilmoitusten tekemisen kynnystä madaltanee se, että sen voisi tehdä myös nimettömänä.

SYKEä yhtenä valtion tutkimuslaitoksena velvoittaa myös hyvän hallinnon periaatteet ja hyvän tieteellisen käytännön periaatteet, jotka koskettava erityisesti tutkimustoimintaa. Hyvän tieteellisen käytännön periaatteet eivät velvoita säädöksen tasolla, mutta ohjeen avulla pyritään edistämään hyvää tieteellistä käytäntöä ja ehkäisemään siihen kohdistuvia loukkauksia kaikilla tieteenaloilla. Nykyinen, vuonna 2012 laadittu HTK-ohje on julkaistu TENKin verkkosivuilla (www.tenk.fi).

Kotimaiset yliopistot, ammattikorkeakoulut, tutkimusorganisaatiot ja tutkimuksen rahoittajat ovat laajalti sitoutuneet HTK 2012 -ohjeeseen. Suomalainen tiede- ja tutkimusyhteisö on siis kattavasti sitoutettu noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä. HTK-epäilyjä on SYKEssä jouduttu käsittelemään vuosittain muutamia.

Nyt HTK-ohjetta ollaan parhaillaan päivittämässä ja se on lausuntopalvelu.fi:ssä lausuttavana 17.11.2022 mennessä. Olisikin tärkeää, että nyt valmisteltavana olevaa lainsäädäntöä suhteutetaan myös hyvän hallinnon ja hyvän tieteellisen käytännön periaatteisiin.

Hyvän tieteellisen käytännön loukkausta koskeva epäilyilmoitus tehdään omalla nimellä TENKin ilmoituslomakkeella. Siinä ilmoituksen tekijä yksilöi, millaisesta HTK-loukkausepäilystä on kyse, millä perusteilla epäily esitetään sekä mitkä ovat epäilyn esittäjän mahdolliset sidonnaisuudet epäiltyyn ja loukkausepäilyn

kohteena olevaan toimintaan. Lisätietoa ilmoituksen tekemisestä saa oman organisaation tutkimusetiikan tukihenkilöiltä ja TENKin verkkosivuilta (www.tenk.fi).

Epäilyilmoitus toimitetaan sen organisaation ylimmälle johtajalle, jossa epäilyn alainen toiminta on meneillään tai tapahtunut tai jossa epäilty henkilö toimii tai on toiminut. Jos epäilty on työskennellyt monessa eri organisaatiossa tai epäiltyjä on useasta eri organisaatiosta, johtajien on yhteisesti sovittava, missä organisaatiossa HTK-prosessi käynnistetään ja tehtävä yhteistyötä prosessin aikana. Organisaation johtaja voi ottaa myös muuta kautta tietoonsa tulleen epäilyn tutkittavakseen, ja TENK voi vastaavasti ehdottaa johtajalle tietoonsa tulleen epäilyn tutkimista.